

Сергей Стоилов Герджиков
ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА 11. КЛАС
ПРЕЗЕНТАЦИИ
учебно помагало

ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА 11. КЛАС ПРЕЗЕНТАЦИИ

© Сергей Герджиков, автор, 2023

© Издателство ЛОКРАТ, 2023

Нито една част от това издание не може да се променя, копира и разпространява в нарушение на Закона за авторското право.

ВЪВЕДЕНИЕ

Скъпи приятели,

Предстои ни ново пътуване с проучвания и открития, проекти и игри. Ще навлезем в областта на човешките права и отговорности, в света на политиката и властта.

Целта е да станем пълноценни граждани на едно демократично общество.

Тази серия от презентации ще направи уроците ви нагледни, по-интересни и вълнуващи.

В серия от часове за нови знания и дейности ще опознаем какви са нашите човешки и граждански права и нашите граждански отговорности и задължения. Ще вникнем в демократичните механизми на политиката и властта. Ще решаваме казуси и ще анализираме текстове. Ще се запознаем с важни закони и правила. В работни листове и учебни тетрадки ще попълваме анкети и таблици, ще правим писмени коментари, ще решаваме тестове. Ще проучваме и презентираме резултатите от нашите проучвания. Ще правим граждански проекти за нашето училище и местната общност. Ще вникнем в идентичностите и различията на човешките общности. Ще развиваме позитивна нагласа в нашето гражданско поведение.

Какво ще учим?

Ще продължим развиването на критическо мислене и аргументиране.

Ще можем да участваме в граждански дебати.

Ще се учим да създаваме и управляваме проекти.

Ще тренираме общуването си с различните общности.

Свободният и отговорен гражданин:

- се ориентира адекватно във важните събития в обществото и държавата;
- има осъзната гражданска позиция и избори;
- познава и отстоява своите права и отговорности;
- може да взема решения и да действа за себе си и за общността;
- не се поддава на политическа демагогия и манипулация.

Ориентация В учебника

УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ

Въвеждане
Къде сме?
Въпроси и
отговори

1. 2. 3. 4.
части от
съдържа-
нето на
урока

Понятия

Закон

Равно-
сметка
Докъде
стигнах-
ме?

Какво
вече
зная?

Ориентация В учебника

УРОК ЗА ОБОБЩЕНИЕ

Обобщение

Понятие

УРОК ЗА ДЕЙНОСТИ

1. 2.
описания
на дейно-
сти

Казуси

Понятие

Фрагмент

Автор

ТЕСТ ЗА КОНТРОЛ И ОЦЕНКА (в работни листове)

Задачи и
Въпроси

Равносметка

Част ПЪРВА ГРАЖДАНЕТЕ, ПОЛИТИКАТА И ДЕМОКРАЦИЯТА

1 СВОБОДА, ГРАЖДАНИ И ВЛАСТ

2 КАЗУС И ДОКУМЕНТИ ЗА
СВОБОДАТА И ПРАВАТА 14

3 ПОЛИТИКА И ДЕМОКРАЦИЯ

4 ТЕКСТОВЕ ЗА НАРОДОВАЛАСТИЕТО

5 ДЕМОКРАЦИЯ И ВЪРХОВЕНСТВО НА
ЗАКОНА

6 КАЗУСИ И ИСТОРИИ ЗА КОРУПЦИЯ

7 ГРАЖДАНСКО ОБЩЕСТВО И
ГРАЖДАНСКО УЧАСТИЕ

8 КАК ДА УЧАСТВАМЕ В
ДЕМОКРАЦИЯТА

9 УЧЕНИКЪТ, УЧИЛИЩЕТО И
МЕСТНАТА ОБЩНОСТ

10 ДЕМОКРАТИЧНИ ФОРМИ В
УЧИЛИЩЕ

11 ГРАЖДАНЕТЕ, ПОЛИТИКАТА И
ДЕМОКРАЦИЯТА
ОБОБЩЕНИЕ
ТЕСТ

Част ВТОРА ГРАЖДАНИ, ПРАВА И ОТГОВОРНОСТИ

13 СПРАВЕДЛИВОСТ И ЧОВЕШКИ
ПРАВА

14 ДОКУМЕНТИ ЗА ЧОВЕШКИТЕ
ПРАВА

15 ПРАВА И ОТГОВОРНОСТИ НА
ГРАЖДАНЕТЕ

16 КАЗУСИ ЗА НАРУШЕНИЯ НА
ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА

17 АЗ И МОЯТА ГРАЖДАНСКА
ПОЗИЦИЯ

18 УЧРЕДЯВАНЕ НА ДРУЖЕСТВО И
ТЕКСТОВЕ

19 ГРАЖДАНИ, ПРАВА И
ОТГОВОРНОСТИ

ОБОБЩЕНИЕ
ТЕСТ

Част ТРЕТА ИДЕНТИЧНОСТИ И РАЗЛИЧИЯ В ОБЩЕСТВОТО

21 ВЪЗНИКВАНЕ И РАЗГРЪЩАНЕ НА
ИДЕНТИЧНОСТИТЕ

22 ТЕКСТ И КАЗУСИ ЗА
ИДЕНТИЧНОСТИТЕ

23 МАЛЦИНСТВА И ГРАЖДАНСКО
ОБЩЕСТВО

24 КАЗУС И ДИСКУСИЯ ЗА
ДИСКРИМИНАЦИЯТА

25 СЪЖИТЕЛСТВО И ОБЩУВАНЕ
МЕЖДУ ОБЩНОСТИ

26 КАЗУСИ ЗА ГРУПОВИ КОНФЛИКТИ
И РАЗРЕШАВАНЕ

27 ИДЕНТИЧНОСТИ И РАЗЛИЧИЯ В
ОБЩЕСТВОТО -
ОБОБЩЕНИЕ ТЕСТ

ПРОЕКТИ, ЗАДАЧИ И ИГРИ

КАК СЕ ПРАВИ ПРОЕКТ

– ИДЕЯ И ТЕМА

КАК СЕ ПРАВИ ПРОЕКТ – ЕКИП

КАК СЕ ПРАВИ ПРОЕКТ – ПУБЛИЧНОСТ

КАК СЕ ПРАВИ ПРОЕКТ – ПЛАН И
ГРАФИК

КАК СЕ ПРАВИ ПРОЕКТ
– ИЗПЪЛНЯВАНЕ И ОТЧИТАНЕ

ПРОБЛЕМИ В НАШЕТО УЧИЛИЩЕ
И ТЯХНОТО РЕШАВАНЕ

УЧЕНИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ:
ГРАЖДАНСКАТА ОБЩНОСТ

НАШИТЕ КУЛТУРНИ ПАМЕТНИЦИ

КАК ДА УЧАСТВАМ В ИЗБОРИ?
– ПРЕЗИДЕНТ, ПРЕМИЕР, КМЕТ

КАКВО ДЪЛЖА НА УЧИЛИЩЕТО
– И ТО НА МЕН КАКВО ДЪЛЖИ

НЕ Е ЛЕСНО ДА СИ СПРАВЕДЛИВ

ПРАВАТА СИ ДА ЗАЩИТАВАМ
ЗНАЯ

БЪЛГАРИЯ, ЕВРОПА, СВЕТЪТ

ЕЛФИ В КРАЛСТВОТО

ИДЕАЛНАТА ДЪРЖАВА НАШЕТО

ШОУ В ПАРКА
ЕКИП ЛИ СМЕ: ТИЙМБИЛДИНГ

ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ
– 11. КЛАС
ОБОБЩЕНИЕ
ТЕСТ

Част ПЪРВА

ГРАЖДАНИТЕ, ПОЛИТИКАТА И ДЕМОКРАЦИЯТА

1 СВОБОДА, ГРАЖДАНИ И ВЛАСТ

1. СВОБОДНА ЛИЧНОСТ И ПРАВА
2. СВОБОДНА ЛИЧНОСТ И КУЛТУРА
3. ВЛАСТ И ИНСТИТУЦИИ

ВЪПРОСИ И ОТГОВОРИ

Кога и къде разпознаваме зараждането на свободна личност?

Има ли свобода без човешки права?

Как Властта се отнася към личната свобода?

Ние считаме тези истини за видни от само себе си, че всички хора са създадени равни, че те са дарени от своя Създател с някои неотчуждаеми права, че сред тези права са живот, свобода и стремеж към щастие.

Декларация за независимостта на САЩ

Хората се раждат и остават свободни и равни по права. Обществените различия могат да служат само на общата полза.

Декларация за правата на човека и гражданина, Франция
Всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права. Те са надарени с разум и съвест и следва да се отнасят помежду си в дух на братство.

Всеобща декларация за правата на човека

1. СВОБОДНА ЛИЧНОСТ И ПРАВА НА ЧОВЕКА

КАЗУС:

Опитайте се да си представите живот без свобода и човешки права. Как ще изглежда вашият клас, училище и местна общност в такова общество? Разговаряйте и напишете анализ в работни листове.

Личност

Личността е човешки индивид с неговата **уникалност**: биологична, психична и социална. Личността е автономна като субект на избор, решения, действия и носи отговорност за тях: морална и правна. В граждански смисъл личността е субект на права и отговорности, които са определени в закони и граждански правила за поведение.

Пренебрегването и неуважаването на правата на човека доведоха до варварски деяния, които потресоха съвестта на човечеството, и създаването на един свят, в който хората ще се радват на свобода на словото и убежденията си и ще бъдат свободни от страх и лишения, без провъзгласено за най-съкровения стремеж на човека.

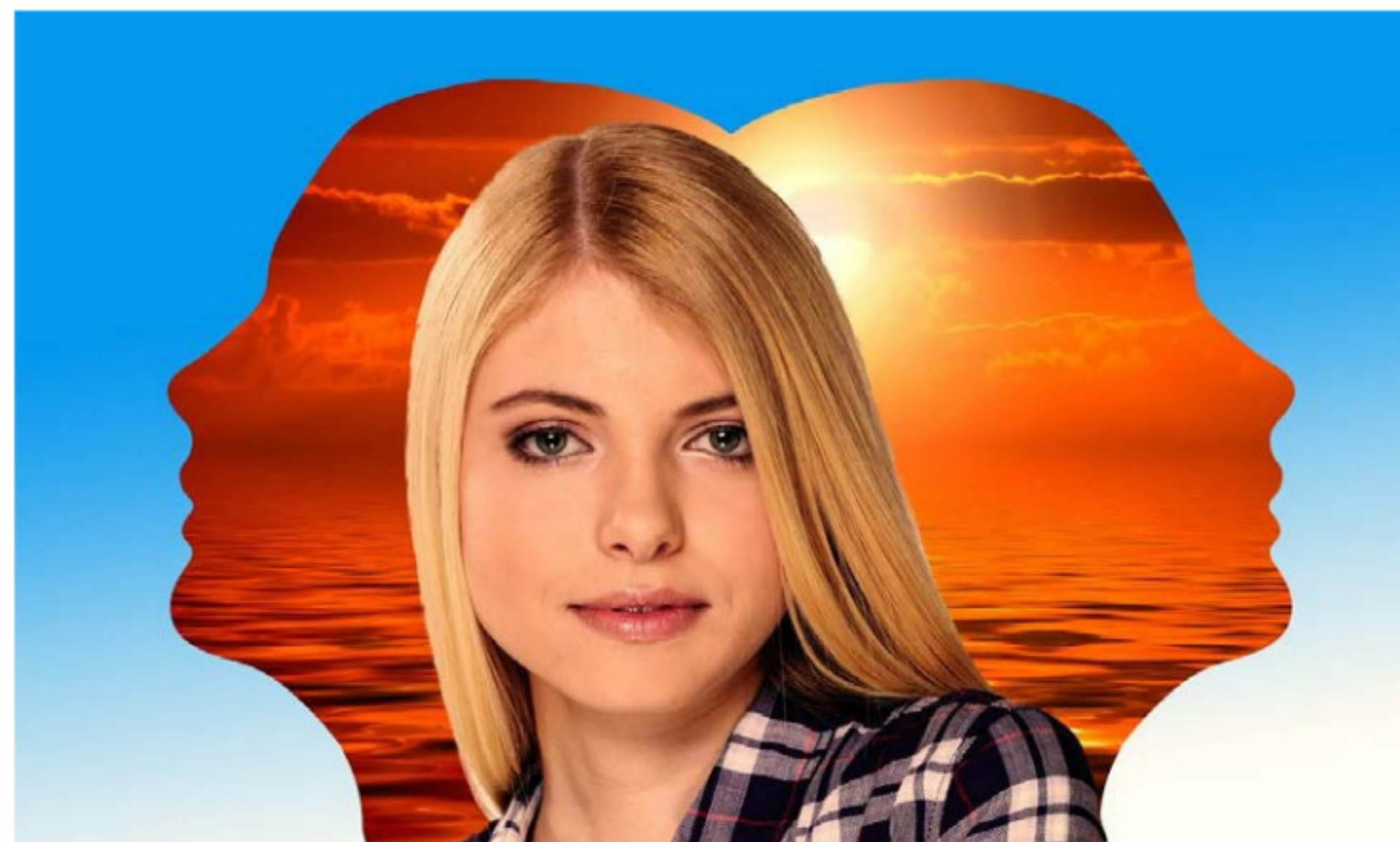
Всеобща декларация за правата на човека, ООН

2. СВОБОДНА ЛИЧНОСТ И КУЛТУРА

Свобода

Свободата има много измерения. Като личности и граждани ние сме свободни за граждански позиции, решения и действия, за които носим отговорности пред моралните норми, законите и правилата. Тази гражданска свобода се корени в свободата на човека, човешките права и гражданските свободи.

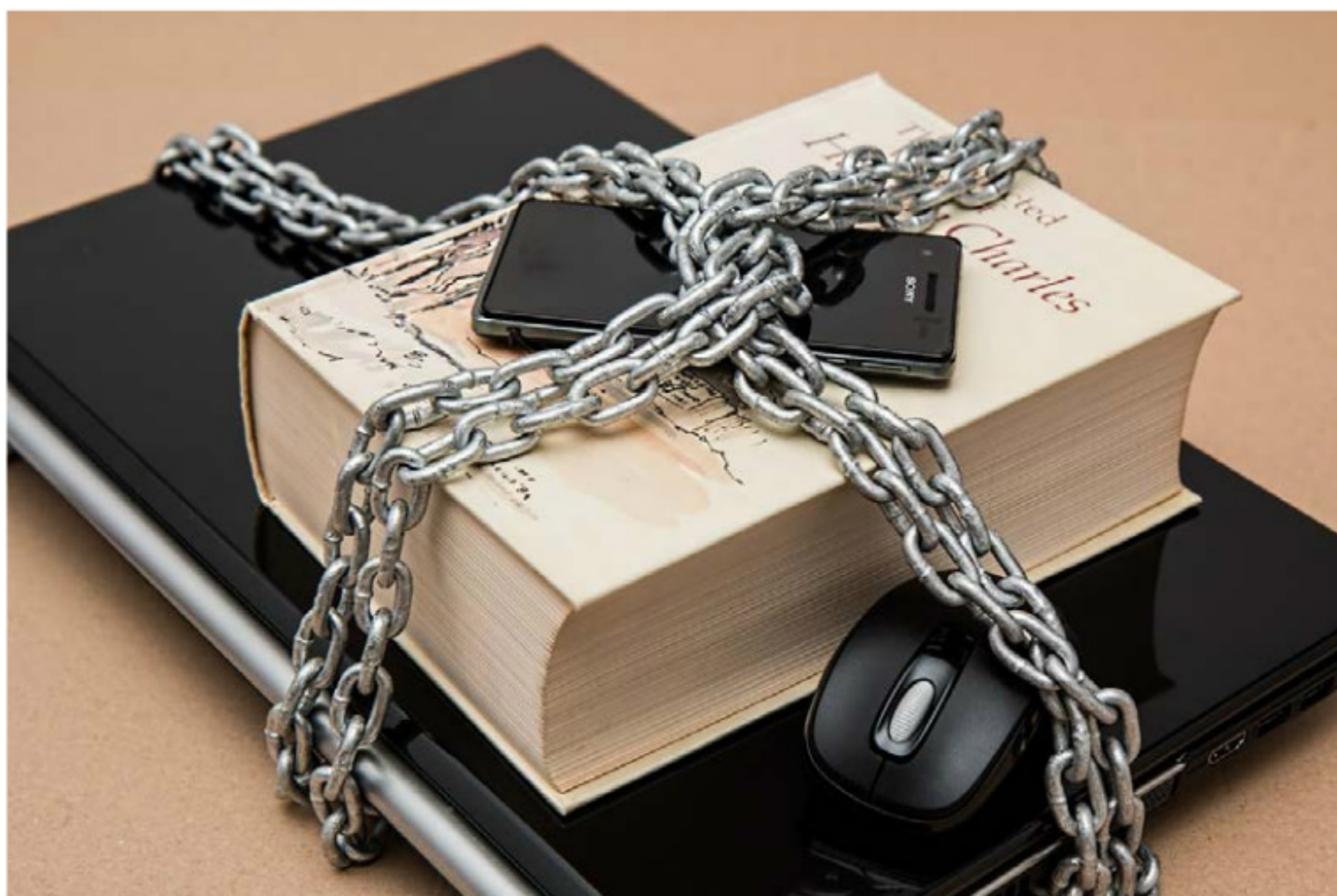
Изключителното отстояване на правата може да доведе до конфликт, разделение и безкраен спор, а пренебрегването на човешките задължения може да доведе до беззаконие и хаос.

Всеобща декларация за задълженията на човека, предложена от Съвета за взаимодействие, 1997 г.

3. ВЛАСТ И ИНСТИТУЦИИ

ВЛАСТ

Зависимост между индивиди и групи в семейство, в род, в племе, в група, компания, организация, държава. Едни личности и групи управляват или владеят ресурсите и ценностите на други. Властта е влияние, авторитет, богатство, политически ресурси, господство, принуда, насилие. Съществува лична, икономическа, политическа, религиозна власт.

РАЗДЕЛЕНИЕ НА ВЛАСТИТЕ

В демократичната държава властите са разделени:

ЗАКОНОДАТЕЛНА ВЛАСТ: ПАРЛАМЕНТ;

ИЗПЪЛНИТЕЛНА ВЛАСТ: ПРАВИТЕЛСТВО;

СЪДЕБНА ВЛАСТ: НЕЗАВИСИМА СЪДЕБНА СИСТЕМА.

Властите са разделени, за да не е възможна тотална власт.

ПРАВНА НОРМА

Правната норма е закон или подзаконова разпоредба със задължителен характер. Тя е съвкупност от юридически права и задължения, регулиращи поведението на граждани, фирми, други правни субекти и отношенията между тях. Законите се приемат от народно събрание, а подзаконовите актове – от правителство.

Тяхното неизпълнение води до принудителни правни последици – санкции.

2 КАЗУС И ДОКУМЕНТИ ЗА СВОБОДАТА И ПРАВАТА

Анализ на казус и документи

1. КАЗУС: ЛАГЕР В АНТИУТОПИЯ

2. ТЕКСТОВЕ

Властта често се узурпира (присвоява незаконно) или на власт са хора, които са загубили **доверието** на избиратели или съграждани. Това е липса или загуба на **легитимност**: въпросните личности са лишени от обществено доверие и тяхната власт среща нашата съпротива.

1. Казус: лагер в антиутопия

Казусът е представен в учебника.

Какво ще направиш (дискутирайте и пишете)

- А. Ще направя всичко, за да оцелея:
- Б. Ще следя за създаването на тайна група с план за бягство.
- В. Ще протестирам открито, като:
- Г. Ще организирам група за бягство и унищожаване на лагера.
- Д. Ще съдействам на властващите, за да облекча тежките условия за себе си.

2. Анализ на текстове от документи.

Декларация на Независимостта на САЩ, 1776

Томас Джеферсън, 1743–1826

Един от бащите основатели на американската демокрация. Бил е посланик във Франция, губернатор на Вирджиния, държавен секретар, вицепрезидент и трети президент на САЩ. Фермер, политически философ, основател на университета във Вирджиния. Един от авторите на Декларация за независимостта на Съединените щати.

Фрагмент:

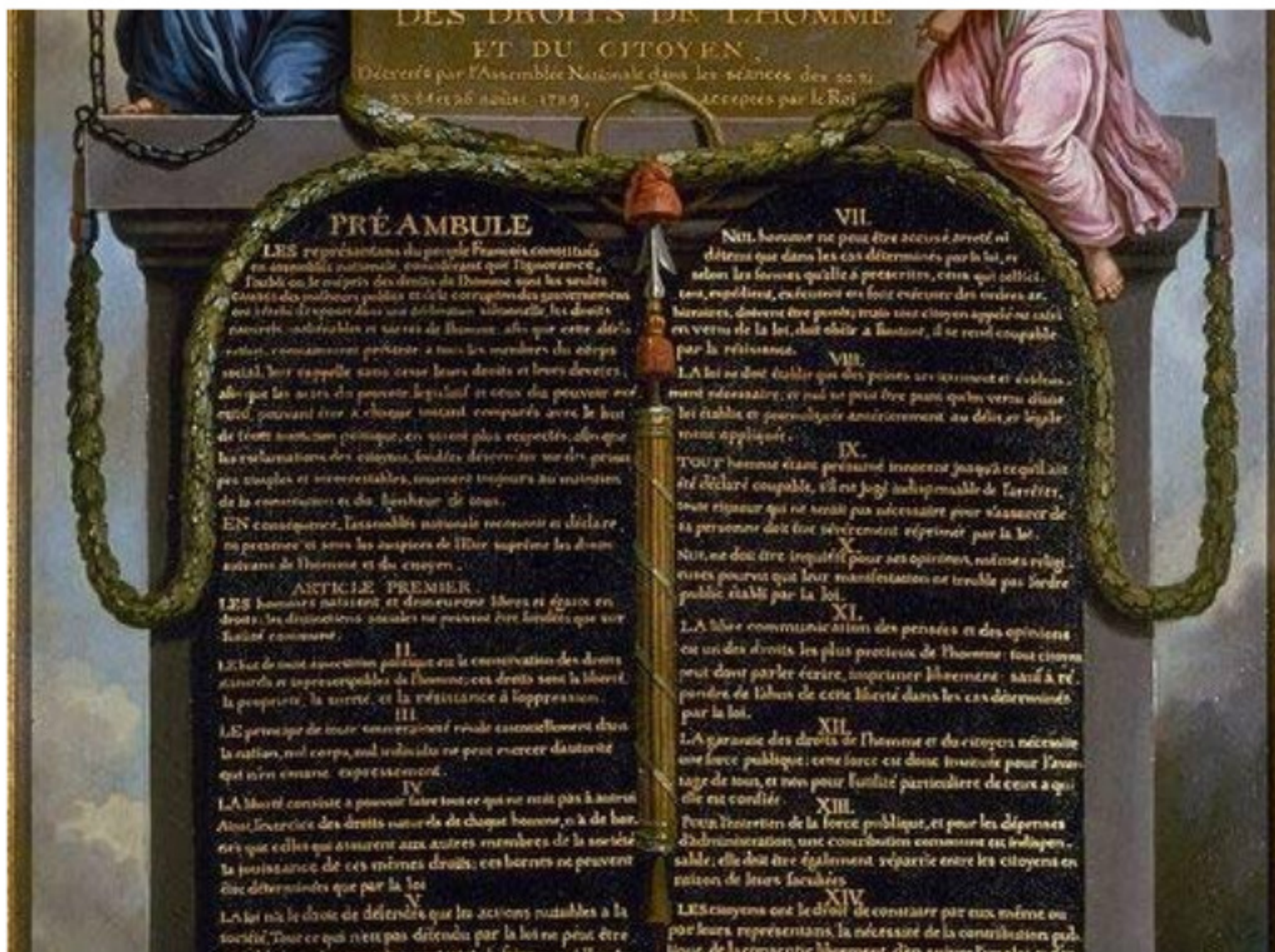

Ние считаме тези истини за видни от само себе си, че всички хора са създадени **равни**, че те са дарени от своя Създател с някои неотчуждаеми **права**, че сред тези права са **живот, свобода** и **стремяне към щастие**.

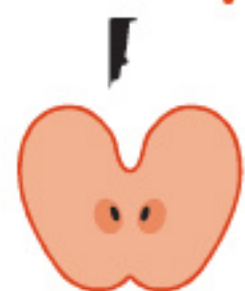
(целият фрагмент: в учебника)

Отговорете на въпросите:

1. Кои права са основни и защо точно тези?
2. Какво основава Конгресът с тази декларация?
3. Кои са основните ценности, които утвърждава Декларацията?

Декларация за правата на човека и гражданина, 1789

VI. Законът е израз на общата воля. Всички граждани имат правото да участват лично или чрез свои представители при неговото създаване. Той трябва да бъде еднакъв за всички било когато защитава, било когато наказва. Всички граждани, тъй като са равни пред закона, имат еднакъв достъп до всички обществени длъжности и служби, съобразено с техните способности и без друга разлика освен тази, която произтича от техните добродетели и дарби.

Декларация за правата на човека и гражданина,
1789

Прочетете внимателно фрагмента.
Намерете целия текст и го проучете.
Напишете кратък коментар.

Всеобща декларация за правата на човека на ООН, 1948

Член 1

Всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права. Те са надарени с разум и съвест и следва да се отнасят помежду си в дух на братство.

Член 2

Всеки човек има право на всички права и свободи, провъзгласени в тази Декларация, без никакви различия, основани на раса, цвят на кожата, пол, език, религия, политически или други възгледи, национален или социален произход, материално, обществено или друго положение. Освен това, няма да се допускат никакви различия, основани на политическия, правния или международния статут на държавата или територията, към която човек принадлежи, без оглед на това, дали тази страна или територия е независима, под попечителство, несамоуправляваща се или подложена на каквото и да е друго ограничение на суверенитета.

Член 3

Всеки има право на живот, свобода и лична сигурност.

Член 4

Никой не трябва да бъде държан в робство или крепостничество: робството и търговията с роби са забранени във всичките им форми.

3 ПОЛИТИКА И ДЕМОКРАЦИЯ

1. ПОЛИТИКА И ДЕМОКРАЦИЯ

2. УПРАВЛЕНИЕ, ПОВЕДЕНИЕ И КУЛТУРА

3. ИЗБОРИ И ИЗБИРАТЕЛНИ СИСТЕМИ

ВЪПРОСИ И ОТГОВОРИ:

Какви са корените на политическата система?

Какво е демокрация и какви са нейните форми?

Как работи демокрацията и как се генерира представителство?

Активист не е човекът, който казва, че реката е мръсна.

Активист е човекът, който чисти реката.

Рос Перо, 2000

Демокрацията е повече от форма на управление – това е преди всичко начин на съвместен живот, на общо споделен опит.

Джон Дюи, Демокрация и образование, 1916

Всеки човек има право да участва в управлението на своята държава пряко или чрез свободно избрани представители.

Всеобща декларация за правата на човека, чл. 21

Конституция на Република България

Чл. 1. (1) България е република с парламентарно управление.

(2) Цялата държавна власт произтича от народа. Тя се осъществява от него непосредствено и чрез органите, предвидени в тази конституция.

(3) Никоя част от народа, политическа партия или друга организация, държавна институция или отделна личност не може да си присвоява осъществяването на народния суверенитет.

Чл. 10. Изборите, националните и местните референдуми се произвеждат въз основа на общо, равно и пряко избирателно право с тайно гласуване.

Чл. 11. (1) Политическият живот в Република България се основава върху принципа на политическия плурализъм.

(2) Нито една политическа партия или идеология не може да се обявява или утвърждава за държавна.

1. ПОЛИТИКА И ДЕМОКРАЦИЯ

ПОЛИТИКА

Политиката е в тесен смисъл е онова, с което се занимават политиките в опозиция и управляващите, партиите и държавните институции: парламент, правителство, президент. Съдебната власт не е зависима от политиката. В широк смисъл политика е всяка дейност, от която зависи една държава и местна общност с техните институции.

ДЕМОКРАЦИЯ

Демокрацията (гр. народовластие) е форма на управление, която произтича от народа. Тя е пряка (референдуми) или представителна (парламент). „Народ“ тук е политически субект: гражданите с индивидуални политически права (избиратели). Днес всички пълнолетни индивиди са с граждански права, но в редица държави има ограничения.

Много обществени системи са опитвани в този грешен и враждебен свят. Никой не претендира, че демокрацията е съвършена и всемогъща. Наистина, демокрацията е възможно най-лошата система за управление, с изключение на всички останали вече опитани тук и там.

Уинстън Чърчил (по Джон Дюи)
Коментирайте и дискутирайте

Демокрациите могат да отчитат всеки глас, но налагат избора и решението на **мнозинствата** чрез гласуване.
Изборите не отчитат онези, които не гласуват!

2. Политическо управление и култура

Управлението е политическо, когато се управляват партии, коалиции, държави; и административно, когато се прилагат закони за регулиране на обществените дейности. Местните общности и училищата осъществяват самоуправление.

Какво зависи от мен в управлението на училището, общината, държавата?
Помислете и дискутирайте с факти и аргументи.

Умните имат едно предпазно средство, особено когато трябва да се пази демокрацията срещу деспотизма. Какво е то? Недоверието.

Демостен

3. Избори и избирателни системи

ИЗБОРЕН КОДЕКС НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Принципи

Чл. 3. (1) Изборите се произвеждат въз основа на всеобщо, равно и пряко избирателно право с тайно гласуване и осигуряват свободно изразяване на волята на избирателите. Гласуването е задължително, извършва се лично от избирателя и представлява изпълнение на гражданския му дълг.

(2) Всеки избирател има право на един глас.

(3) Едно лице не може да участва в повече от едно качество в един вид избор – кандидат, наблюдател, застъпник, представител на партия, коалиция или инициативен комитет, член на избирателна комисия, анкетатор, придружител и друго подобно.

Как Изборният кодекс гарантира демокрацията в Република България?

Избирателни системи

Избирателните системи са разнообразни, но основните са :
мажоритарна ;
пропорционална;
смесена.

Проучете какви избирателни системи има по света.

4 ТЕКСТОВЕ ЗА НАРОДОВАСТИЕТО

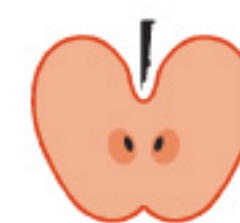
гейности

1. Аристотел за гражданството и демокрацията

2. Народовластие в древна Месопотамия

Аристотел описал атинската политическа история в труда си *Атинската полиция*. След царете, архонтите и тираните като Пизистрат дошло времето на демокрацията от VI-V в. пр. Хр. (буквално „народна власт“).

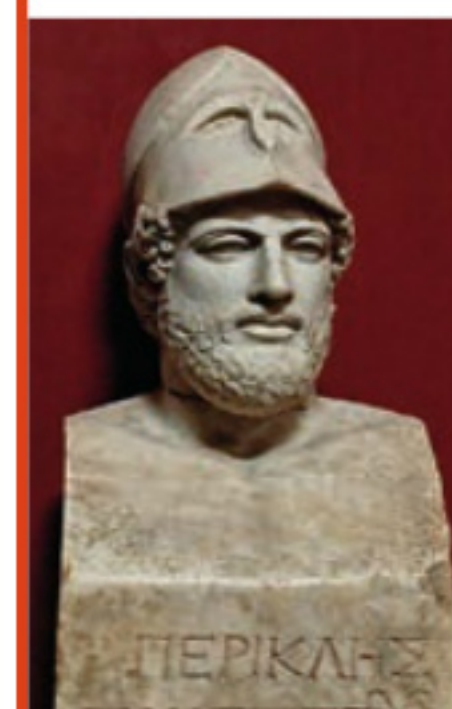
Клистен въвел демократичното устройство, а върхът на демократичното развитие на Атина е при управлението на Перикъл.

1. Аристотел за гражданството

и демокрацията

(Фрагменти за управлението в антична Атина)
(прочетете в учебника и напишете коментар).

Перикъл, 495–429 г. пр. Хр.

Древногръцки политик, архонт на Атина през втората по-ловина на V в. пр. Хр. Перикъл е от аристократичния род на Алкмеонидите, непряк наследник на основателя на атинската демокрация Клистен. Перикъл е водач на демократите и управлява като архонт и стратег от 461 до 429 г. Перикъл започва войната със Спарта, за което бил съден.

• ВЪПРОСИ ЗА АНАЛИЗ:

- Как Аристотел вижда произхода на институциите?
- Какво значение имат за Аристотел благородството и достойнството?
- Защо Клистен прави ново разделение на населението в Атика?

Отговорете писмено. (Как анализираме текст?)

Свидетелства за древната демокрация в Двуречието

Прочетете в учебника фрагмента за Месопотамия.

Анализирайте текста от

Ранна демокрация в древна Месопотамия

ЗАДАЧА И ВЪПРОСИ ЗА АНАЛИЗ:

1. Намерете историческите периоди, за които се отнасят тези свидетелства.
2. Как свободните граждани от градовете на Двуречието са са вземали решения и са избирали?
3. По какво тези ранни форми на народовластие се отличават от демокрацията в Атина през V в. пр. Хр.

2. Народовластие в древна Месопотамия

Древна Месопотамия имала демократични форми на управление. Ранните градове в Междуречието са имали общи събрания, съставени от свободните мъже. Те вземали решения за управлението на общностите. съсловията и местните конфликти. Те решавали дали и кога да се започне война. Събранието можело да издигне владетел за ограничен период. Изпълнителен съвет от старейшини ръководел събранието, но властта оставала в общото събрание.

